

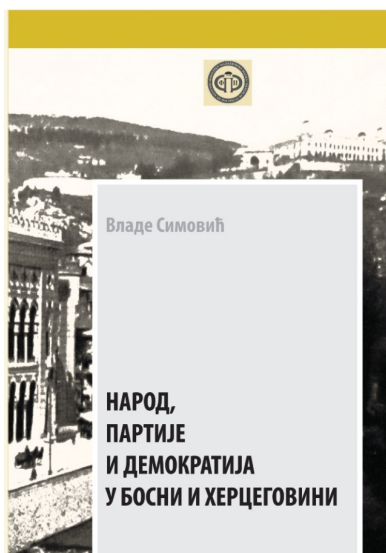
УДК 321.7(497.6)(049.3)

DOI: <https://doi.org/10.22182/ni.4012021.11>

Приказ

Борђе Вуковић*

*Факултет политичких наука
Универзитета у Бањој Луци*

Владе Симовић
*Народ, партије и
демократија у Босни и
Херцеговини,*
Факултет политичких наука
Универзитета у Бањој Луци,
2019, 357 стр.

За разлику од многих припадника млађе и средње генерације политиколога у Републици Српској који углавном избјегавају да отварају питања о стању демократије, народа и партија у Босни и Херцеговини или које интелектуални кукавичлук, духовна млитавост и заслепљеност партикуларним интересима мотивишу да свој научно-истраживачки потенцијал ставе у службу оправдавања и подражавања доминантних идеолошких и етнонационалних наратива, Владе Симовић својом новом књигом „Народ, партије и демократија у Босни и Херцеговини“, објављеном крајем 2019. године у издању Факултета политичких наука Универзитета у Бањој Луци, одважно и одговорно, радознано и креативно расламсава расправу о бројним друштвеним и политичким темама које вапе за научно-истраживачким пропитивањем, ослобођеним од окошталних, отужних и поражавајућих стереотипа, исписујући студију без амбиција да се допадне господарима политичких истина у Босни и Херцеговини.

* Аутор је ванредни професор политичке теорије на Факултету политичких наука у Бањој Луци и професор по позиву Факултета политичких наука у Београду.

Научна синтеза Симовићевих претходних анализа поменутих тема, уз дијелове његове докторске дисертације одбрањене 2014. године на Факултету политичких наука Универзитета у Београду, ослонац налази у фонду академских прилога који обухвата документе и студије из области историје, социологије, антропологије, филозофије, права, политикологије, економије и теологије. Тек када образложи теоријска објашњења, провјерене и провјерљиве факте и закључке, аутор ставља и лични печат. Цијели рукопис илуструје Симовићеву одговорност да очува научну објективност, али не и да пред њом изгуби и изневјери задатак да и сам надогради један нов, разборит и провокативан поглед на проблеме којима се бави.

Испитујући однос између народа, партија и демократије у подијељеном и постконфликтном друштву Босне и Херцеговине, Симовић се осврнуо на историјат политичког живота у Босни и Херцеговини, настанак политичких партија, њихове сложене односе, утицај спољашњих фактора, карактер владавине, њена

обиљежја и домете. У том контексту Симовић пише: „Партијски систем Босне и Херцеговине, који произилази из линија друштвених расцјепа, којима доминира национално-вјерски сукоб, има центрифугалне тенденције које се огледају у супротности национално-партијских блокова (картела) Бошњака, Срба и Хрвата, који не могу да постигну консензус око државности и државног уређења Босне и Херцеговине, а посебно не око њене историје и културе. Са друге стране политички систем Босне и Херцеговине, наметнут у Дејтону и прихваћен у форми „изнуђеног пристанка“ (претходили су му политички, економски и војни притисци спољне дипломатије) гради тронационалну и двоентитетску федерацију која, иако сложена и високо децентрализована, има центрипеталне тенденције у односу на свој партијски систем“.

Он указује на „квази-системски карактер“ Канцеларије високог представника за Босну и Херцеговину која располаже великим механизмима моћи којима може да делегитимише легитимну вољу сувереног народа у Бос-

ни и Херцеговини. Центрипеталне силнице политичког система Босне и Херцеговине, посредоване утицајима спољашњих фактора, изражене су у бројим измјенама Устава Босне и Херцеговине. Оне нису посљедица договора националних елита који би градио политички систем, већ резултат наметања, што за Симовића представља теоријску аномалију. Он пише: „Како у партијском систему Босне и Херцеговине постоје снажне центрифугалне тенденције, а у политичком систему Босне и Херцеговине снажне центрипеталне тенденције онда је јасно да је ријеч о политичко-теоријској аномалији“. Судар центрифугалног у партијском и центрипеталног у политичком систему Босне и Херцеговине, пише Симовић „производи низ политичких и социјалних појава које спречавају стварање стабилног и функционалног система. У том оквиру до изражаја долазе партократија, клијентизам, економско посртање, колапс слободе и солидарности, грађанска малодушност и латаргија“. Симовић пише и да су домаћи друштвени и политички актери обликовани „у трауми културно-историјског

памћења национално-вјерских сукоба у Босни и Херцеговини и њеног годинама ствараног ауторитарног обрасца понашања и поимања друштва и политике“.

У овој књизи Симовић посебну пажњу посвећује анализи неуспјеха институционализоване консоцијацијске демократије у Босни и Херцеговини. Он сматра да се теза о институционализованом консоцијализму у Босни и Херцеговини може оспорити без обзира на испуњавање обиљежја таквог одређења. Разлог је, истиче Симовић, одсуство унутрашњег консензуса, који се очитује у начину њеног успостављања, о чему је признаје Симовић прва писала Мирјана Касаповић. Међутим, он иде корак даље у разради ове тезе и наводи: „Вјерујемо да таква форма доласка до институционализованог консоцијализма ‘наметањем одозго’, а не ‘консензусом одоздо’ ствара политичко-теоријску аномалију коју називамо ‘методолошка погрешка теоријске процедуралности успостављања консоцијацијске демократије’. Управо ова ‘методолошка недостатност’, разлог је неуспјеха консоцијацијске демо-

кратије у Босни и Херцеговини. У њој је овај процес ишао у форми 'конституционалног револуционизма одозго', што је у супротности са 'конституционалним еволуционизмом одоздо'", апострофира Симовић.

Симовић се посебно фокусира на питање стварања нација у Босни и Херцеговини и њихове неодвојивости од религије. Анализира мотив радикалног сукоба нација деведесетих година прошлог вијека. Аутор заговара став да је стварна културна дистанца између нација у Босни и Херцеговини далеко мања неголи што је њихова практична сукобљеност, уз неизоставну улогу међународних фактора у радикализацији међунационалних антагонизама. Линије друштвених расцјепа које обрађује у првом поглављу су социјална основа из које израстају политичке партије, њихови програми и интереси. Тај процес у Босни и Херцеговини почиње у првој деценији 20. вијека у вријеме буђења националних покрета и отпора аустроугарској окупацији. Партијски систем Босне и Херцеговине данашње обрасце национално-партијских односа (стварање примарно

српских, муслиманских и хрватских партија) црпи из времена аустроугарске владавине, формирања националних покрета и утемељења модерних нација у Босни и Херцеговини, оснивања просвјетних и културних установа, првих политичких партија, наметања првог модерног Устава и избора 1910. године. Симовић подсећа и на експеримент аустроугарског цезаризма, а то је *интегрално босанство* и *босански језик*, Сарајевски атентат и Младу Босну, потом и на период двије Југославије, односно стварање заједничке државе, те на проблеме унутар Краљевине. Подсећајући да свака нација има своју тезу у „југословенској тамници народа“, Симовић дијели стајалиште да је Југославија била најбоља одбрана југословенских народа од страних амбиција и апетита. У том контексту он пише: „На жалост, разлике у вјери, култури, системском насљеђу и бројни утицаји, прије свега њемачких елитистичких кругова, били су сувише снажан фактор центрифугалности Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца. У то се умјешао и низ социјалних проблема, од великог раслојавања између

новонасталих тајкуна тог доба и све обасправљенијег народа, до низа регионалних неразумијевања и спорења. Таква земља није могла да преживи“. Партијски систем Краљевине СХС је, истиче Симовић, подсећао на онај у Вајмарској Њемачкој. У њему се јављају национално-партијска сегментирања, антисистемске партије и атомизација, а и сам краљ Александар Карађорђевић је својим одлукама урушавао парламентаризам и демократију новостворене државе. Шестојануарска диктатура само је погоршала ситуацију. Смрт прве Југославије, окупација и грађански рат, стварање марионетских нацистичких држава и данас су предмет историјског ревизионизма и авет која се надвија над науком, што Симовић не губи из вида.

Аутор прихвата и понавља стајалиште да је Босна и Херцеговина деведесетих година 20. вијека била дио ширег процеса демократске транзиције тоталитарних земаља Источне и Југоисточне Европе, односно дио процеса „трећег таласа демократизације“. Аутор наводи да у том процесу „меколинијашка“ струја унутар Савеза комуни-

ста почиње са демократским отварањем „одозго“ чиме се обнавља партијски плурализам и организују први модерни избори. „Савез комуниста који се трансформисао у социјалдемократе изгубио је изборе од стране десних популиста – Странке демократске акције, Српске демократске странке и Хрватске демократске заједнице. Ове су се партије позиционирале и умногоме обликовале као својеврсни национални покрети конститутивних нација. Оне су идеолошки узеле простор заштите националних интереса као своје онтолошко и мисионарско питање, а демократизацију као свој примарни системски задатак“, закључује Владе Симовић и додаје да су овакве политике произвеле више штете него користи нацијама које су десни популисти представљали и у чије су име фанатично наступали. У првом случају, њихова „трибалистичка искључивост“ и подгријавање националистичких страсти и бројних страхова из прошлости правило је атмосферу сукоба и непомирљивости. Националистичке вође, које су по много чему више бринуле о себи и својим олигарси-

ма неголи о својим нацијама, добиле су, свјесно или несвјесно, отворен простор за тајкунизацију политике, економије и друштвености. Истовремено није постојала довољно развијена партиципативна политичка култура грађана која би зауставила ове процесе. Напротив, поданичка свијест највећег дијела становника није могла да препозна пут којим се крећу политике десних популиста и зато су им давали неоспорни легитимитет. У међувремену је дошло до подјела унутар лијевог блока партија. Оне су доживјеле одређену форму белгијског модела „разведених бракова“ и као такве су наставиле своја страначка дјеловања унутар својих национално-страначких блокова и национално-вјерских граница.

Демократизација, друга програмска садржајност на којој су у кампањи 1990. године, инсистирале партије десних популиста, још је мање њихова извршена и успјела активност. Супротно очекивањима јавности, ове су партије „заледиле процес демократске транзиције“, посебно у рату од 1992. до 1995. године. Тај процес до данас није у потпуности отворен

и завршен. Чињеница је, наводи Симовић „да су љевичарске партије и посланици у сва три национално-партијска блока давали легитимитет национално-државним политикама, а најсмјелији су успјевали и да критикују нарастајуће феномене партократије и клијентизма. У рату изграђен политички дискурс национално-партијских блокова и њихових деснопопулистичких креатора остаће у фундаменту до данас“.

У поглављу под називом „Међународни мировни споразуми за Босну и Херцеговину и сузбијање центрифугалних тенденција у њеном подијељеном друштву“ Симовић прихвата раније изнесене тезе других аутора да је у Босни и Херцеговини извршена арбитража великих сила која се завршила Дејтонским конгресом. Међутим, ова је теза је само основа Симовићу за другу, а то је да је цијели арбитражни процес био негирање центрифугалних тенденција национално-партијских блокова у Босни и Херцеговини, како би она била уоквирена у тзв. „изнуђени минимум центрипеталности“.

Симовић анализира генетику настанка политич-

ких партија у Босни и Херцеговини, њихове организације, степен унутарпартијске демократије, идеолошка и програмска опредијељења, системско и антисистемско понашање, промјене и међуодносе, идентификацију бирача са странкама. У поглављу „Карактер партијског система постдејтонске Босне и Херцеговине“ аутор објашњава динамику партијског система насталог из линија друштвених расцјепа. Унутар национално-партијских блокова Симовић тврди да постоје искључиво конкурентски односи. Таква природа партијског система омогућава очување раније успостављеног система партократије и клијентизма. Национално диференциран партијски систем Босне и Херцеговине у основи његује изразиту центрифугалност. Као такав он је у сукобу са центрипеталним тенденцијама којима Симовић посвећује цијело једно поглавље.

Изборни закон Босне и Херцеговине, који је умногосте креиран извана, Симовић сматра једним од начина контроле партијског система и нивоа демократије у Босни и Херцеговини. Због тога му посвећује посебну пажњу.

Овдје Симовић посебно критикује компензационе мандате као механизам за злоупотребу демократије и народне воље. Осим Високог представника чије дјеловање Симовић сматра великим проблемом за Босну и Херцеговину и Изборног закона бројни су инострани актери који дипломатским и другим процесима усмјеравају Босну и Херцеговину у правцу центрипеталности што је у супротности са њеним центрифугалним партијским системом. Све то прави низ политичко-системских неспоразума и аномалија којима је Босна и Херцеговина роб одређене политичко-теоријске експерименталности.

У посљедњем поглављу Симовић се бави феноменом „доктрине шока“, процесу у којем моћници у слаби државама врше приватизацију националних ресурса и смањење јавне потрошње без пристанка њиховог сувереног народа. Све то прати сиромашење већине, богаћење мањине и продубљивање друштвених подјела. У тим процесима ствара се систем зависности народа и држава од финансијских центара моћи савременог свијета. Цијела је суштина да се

друштво онеспособи да буде суверено и самосвјесно како не би угрозило моћ богатих. Други дио овог поглавља посвећен је Босни и Херцеговини у процесу „доктрине шока“, али и могућностима даљег редефинисања друштвених и политичких односа у овој земљи како би она постала стабилна и успоставила унутрашњи консензус. Ове могућности Симовић поставља у широкој скали од дисолутивних до интегративних, трудећи се да поштује реалност народа, партија и степена демократског развоја у Босни и Херцеговини. Њима, како пише Симовић „претходе препо-

руке за обликовање одговарајућег идеолошко-вриједносног оквира без којег није могуће постићи међунационални консензус и свима прихватљиво рјешење“.

Ове године навршава се двадесет пет година од потписивања Споразума из Дејтона. То је довољан повод, уз исписане похвале овој обимној научној монографији, да се прикаже и јавности представи књига Владе Симовића „Народ, партије и демократија у Босни и Херцеговини“. Овом се монографијом појашњавају бројни феномени и оставља простор за даљу научну полемiku.

---

* Овај рад је примљен 17. фебруара 2021. године, а прихваћен на састанку Редакције 20. марта 2021. године.